

טור ליקוט

הרב מנחם מענדל רייצס

חלק טו | וישלח | שיחה ב

"וַיִּגַשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע. אוֹלֵי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים הַצְּדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ. חֲלֵלָה לָךְ מַעֲשֵׂת פְּדֻבֵּר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עִם רָשָׁע וְהִיא כְּצְדִיק כְּרָשָׁע חֲלֵלָה לָךְ הַשֵּׁפֵט כֹּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט".

ציטוט זה מקורו בפרשת וירא (יח, כג-כה), ובו אנו מופתעים לראות כיצד אברהם משתמש, בעת פנייתו אל הקב"ה להצלת סדום, בסגנון תקיף וחרוף – וכהדגשת רש"י בפירוש המלים 'ויגש אברהם': "הגשה למלחמה .. נכנס אברהם לדבר קשות".

האמנם אנו אמורים לאמץ את הסגנון הזה בעת שאנו מדברים אל הקב"ה? לכאורה, 'מעשה אבות סימן לבנים' – ואם כן יש בסיפור הזה מסר אלינו. עם זאת, מסתבר שהסגנון הזה לא אמור להיות בשימוש רגיל, אלא רק בזמנים מאוד מיוחדים וחרויגים. וכגון: ב'סליחות' של ערב-ראש-השנה אומרים את הפסוק האחרון מתוך הציטוט האמור [חשוב לציין, שאברהם לא דרש כאן משהו לטובתו האישית אלא למען אנשים זרים. וראה גם 'תורת מנחם' חלק נח ע' 268 וחלק טו ע' 204].

*

ביחס לסגנון הראוי בעת פנייה אישית אל הקב"ה, אנו מוצאים אגרת מהרבי (אגרות קודש חט"ז ע' רכד):

"במה שכתב 'רבנו של עולם עד מתי וכו' - כבר ידוע הוראת הספרים הק', שאין כדאי להתעסק בשאלות קושיות על הקב"ה, כי הרי אין כדאי שיבדקו החשבון של כל אחד בהנהגתו כלפי המקום; וטוב יותר וביותר לבקש מהשם יתברך ברכות וישועות בחסדו חסד חנם, ובלשון תפלה הידועה של כל בני ישראל: לך ה' הצדקה ולנו וכו', לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך כו' (ואז בטוחים אשר) מלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו".

אין בידינו את מכתבו של הנמען שאת סגנונו בא הרבי לשלול, אולם רוח הדברים ברורה: כשפונים לקב"ה בתפלה ובבקשה, אין להסתמך על טענה משפטית של 'מגיע לי', אלא לבוא בהכנעה ולהתחנן לחסד ורחמים. ובענין זה עוסקת בהרחבה השיחה השבועית, ב'לקוטי שיחות' חלק טו שיחה ב' לפרשת וישלח.

הדמות המרכזית בשיחה היא כמובן יעקב אבינו מפרשת השבוע, שפונה אל הקב"ה ואומר (לב, יא): "קִטְנִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדְּךָ", ורש"י מפרש: "נתמעטו זכויותי, על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא, ויגרום לי להמסר ביד עשו".

יעקב אינו בטוח בעצמו, הוא לא סומך על מעשיו הטובים ולא טוען שמצד הצדק והיושר ברור שהוא זה שצריך לנצח; אדרבה: למרות שהקב"ה הבטיח לו שיעמוד לצידו, עדיין יעקב חושש שאולי בינתיים "נתלכלכתי בחטא", כך שהוא אינו בא בדרישה ובתביעה אלא בבקשה צנועה לקבל 'צדקה' כחסד חינם.

ובאמת, מבחינה לוגית חששו של יעקב אינו מוצדק: חז"ל אומרים "כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא – שוב אינו חוטא" (יומא לח, ב); ובכן, יעקב קיבל את ההבטחה מהקב"ה כשיצא לחרן והיה אז בגיל 77, כך שבוודאי עברו עליו כבר רוב שנות החיים לפי החישוב ה'ממוצע' של 'עד מאה ועשרים שנה'. גם אם נאמר שיעקב ידע שהוא בפועל עתיד לחיות יותר שנים – למעשה יעקב חי 147 שנים – הרי גם לפי החשבון הזה כבר עברו אז "רוב שנותיו" (=73.5), ואם עד אז הוא לא חטא והיה ראוי להבטחת ה' – אין סיבה לחשוש שבזמן שעבר בינתיים חל שינוי לרעה במצבו הרוחני.

ובכל זאת יעקב חושש, משום שכל החשבונות מתאימים למי שהוא 'מציאות', ואז הוא בוחן את מצבו ומרשה לעצמו לסכם ש'הכל בסדר' – ואילו יעקב היה בתנועה של התבטלות מוחלטת, הוא לא 'מציאות' בעיני עצמו, ולכן אחרי הכל הוא חושב שאולי קיים איזה פגם וחסרון בעבודתו ולא 'מגיע לו' כלום אלא בתורת 'צדקה' בלבד.

*

ה'ביטול' הזה של יעקב והתנועה של 'לך ה' הצדקה', בוודאי צריך להיות מודל לחיקוי עבורנו.

אך כאן עומד לנגד עינינו הפסוק בתהלים (צט, ד), שבו נאמר "מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּיַעֲקֹב אֲתָה עֹשִׂיתָ"; ולכאורה המשמעות היא, שהעשייה הנלמדת מיעקב היא לא רק בקו של 'צדקה' והתבטלות, אלא גם בתביעה של 'משפט'!

אלא, שהכוונה בצירוף של 'משפט וצדקה' היא כך:

ישנם מצבים שבהם האדם אינו בטוח בעצמו והוא מבקש בתורת 'צדקה', משום שבאמת אין לו ברירה אחרת, כי באמת לא מגיע לו. במצב זה, העובדה שהוא אינו דורש 'משפט' אלא מסתפק בבקשת 'צדקה', אין בה כל חידוש מיוחד שראוי להעלותו על נס;

החידוש של יעקב הוא בצירוף של 'משפט וצדקה' ביחד, כלומר, הוא נמצא במצב טוב המאפשר לו לדרוש את המגיע לו ביושר בדרך של 'משפט' – ואף על פי כן, הוא לא מסתמך על כך אלא מבקש 'צדקה' כמתנת חינם.

[שילוב זה של 'משפט וצדקה' מצינו גם אצל אדמו"ר הזקן בקשר לגאולתו בי"ט כסלו, כמבואר בשיחה בהרחבה, יעוין שם].

***